

p | dd

stichting planologische discussiedagen

www.plandag.net

info@plandag.net

p l a n d a g 2 0 2 0

JURYRAPPORT JONGERENPRIJS 2020

KANDIDATEN

Aan deze editie van de PlanDag 'Prijs voor jonge planoloog', gesponsord en ondersteund door studie bureau OMGEVING, hebben twee papers uit Nederland en drie papers uit Vlaanderen meegedaan.

In willekeurige volgorde zijn dit:

- Randvoorwaarden voor het benutten van het aanpassingsvermogen in stedelijke bereikbaarheidsregio's, Ingo Bousema
- The Quest for Uncertainty Decolonizing the Future in Urban Planning, Jan Denoo
- COVID-19 als aanjager van bestaande transitie: Een stedelijk en Europees perspectief, Marjolein Heezen & Valentijn Ebbers
- Onzekerheid-aversie in complexe planningsvraagstukken: drie verklaringsmodellen, Thomas Machiels
- Een Visionaire Overheid: De Groene Verzekering voor Ruimtelijke Ordening, Michiel Van Damme

SAMENVATTING PAPERS

Kandidaat 1) Randvoorwaarden voor het benutten van het aanpassingsvermogen in stedelijke bereikbaarheidsregio's door Ingo Bousema

Vanwege de complexiteit van stedelijke regio's is het verbeteren van de bereikbaarheid een grote uitdaging. Stedelijke regio's worden geconfronteerd door onzekerheden en bestaan uit een netwerk van besluitvormingscentra die met elkaar verstrengeld zijn. Besluitvormingscentra zijn met elkaar verstrengeld en grote onzekerheid heerst over bijvoorbeeld technologische ontwikkelingen. Besluitvormingscentra moeten zich vanwege deze complexiteit continu aanpassen aan veranderende omstandigheden. Het conceptualiseren van stedelijke regio's als polycentrische governance systemen kan helpen inzicht te krijgen in het aanpassingsvermogen in stedelijke bereikbaarheidsregio's. Polycentrische governance systemen bestaan uit meerdere (deels) onafhankelijke besluitvormingscentra die met elkaar verbonden zijn door samenwerking, competitie en het oplossen van geschillen. De relaties tussen besluitvormingscentra zijn bepalend voor in hoeverre zij zich kunnen aanpassen aan veranderende omstandigheden. Het creëren van bepaalde randvoorwaarden in stedelijke regio's kan helpen om het potentiële aanpassingsvermogen te benutten. Dit artikel verkent deze randvoorwaarden en illustreert ze aan de hand van de Bereikbaarheidsagenda Zuid-oost-Brabant. De illustratie leidt tot een aantal vragen met betrekking tot de randvoorwaarden die in de discussie benoemd worden.

Kandidaat 2) The Quest for Uncertainty door Jan Denoo

Uncertainty can be seen as the *raison d'être* of planning. Coping with uncertainty lies at the heart of planning practice. Despite its centrality, the perspective of uncertainty in theory and practice of urban planning is nearly uncharted. Given that uncertainty is a social construct and shapes the means and ends of planning, the discourses that construct its often-naturalized representation beg critical scrutiny. As a contribution to address this research gap, this work aims to uncover in what ways the representation of uncertainty shapes post-World War II planning in the Global North. As a critical and extreme case, the planning his-

tory of Brussels' Northern Quarter is analyzed using Critical Discourse Analysis. Combining a phased and transhistorical analysis of planning history after 1945, time-specific variety as well as transhistorical similarity validate a recurring threefold pattern – (i) a 'common good crisis' (ii) that legitimizes a 'new mode of planning' and (iii) fixes masked economic uncertainties while reproducing power structures through the production of space. This research provides two major contributions. First, this work recenters uncertainty and its social construction as a crucial arena in shaping urban planning. Concealing or uncovering this arena is framed as essential to colonizing or decolonizing the future in urban planning. Second, this research opens up avenues to consider and contest ever-new means that mask ever-old ends of planning post-political urbanities. Altogether, nearly a century after John Dewey's *The Quest for Certainty* (1929), this research encourages engagement with its antipode in theory and practice of shaping ville and cite.

Kandidaat 3) **COVID-19 als aanjager van bestaande transitie: Een stedelijk en Europees perspectief – Marjolein Heezen & Valentijn Ebbers**

De COVID-19-crisis is in eerste instantie een gezondheids crisis, maar brengt ook ruimtelijke, sociale, institutionele en economische gevolgen met zich mee. Waar op nationaal niveau kaders werden gesteld en steun werd geboden, wordt de maatschappelijke impact veelal op stedelijk niveau gevoeld. Op dit stedelijke niveau spelen naast de COVID-19-crisis ook de bekende transitieopgaven, zoals de woningbouwopgave, klimaatadaptatie, de energietransitie en een mobiliteitstransitie, allen in een context van onzekerheid. COVID-19 is een disruptieve crisis en creëert hiermee zowel kansen als bedreigingen voor het bestaande systeem. Waar richten steden in Europa zich op als het gaat om de ruimtelijke vertaalslag van deze crisis? Wat kunnen we leren van stedelijke reacties buiten Nederland als we kijken naar de bestaande transitieopgaven? Hoe kunnen de opgaven worden gevat in (Europees) beleid? De paper gaat in op de impact van de COVID-19-crisis op het ruimtelijk domein door te kijken naar stedelijk beleid en de stedelijke en regionale praktijk in Europa. We beschouwen hoe steden sterker uit de strijd kunnen komen door veerkracht in de vorm van stedelijke transformatiecapaciteit toe te passen en gebruik te maken van het door de COVID-19-crisis verkregen momentum. Dit wordt beschreven met voorbeelden rondom smart cities en mobiliteit en resulteert in een analyse over hoe steden veerkrachtiger en slimmer kunnen inspelen op hun maatschappelijke doelen met zowel korte als lange termijn in het vizier.

Kandidaat 4) **Onzekerheid-aversie in complexe planningsvraagstukken: drie verklarende modellen – Thomas Machiels**

Grote infrastructuur- en stadsprojecten – megaprojecten – zijn een planningsonderdeel waarin complexiteit en onzekerheden onvermijdbaar zijn, des te meer in onze huidige en steeds sneller veranderende planningscontext. In complexe planningsvraagstukken wordt weinig gedaan om onzekerheden te 'omarmen'. Ze worden systematisch genegeerd ten gunste van het vereenvoudigen van hun complexiteit. Beleidsondersteunende instrumenten die de kosten, baten en impact doorrekenen of inschatten geven eerder de voorkeur aan exacte voorspellingen en prognoses voor één toekomstscenario. Dit is de dominante maar tegelijk zeer rigide en statische planningsaanpak. Onzekerheden worden genegeerd, maar niet gereduceerd. De 'gecreëerde zekerheid' is slechts een illusie want een prognose omvat altijd onzekerheid. Wanneer onzekerheden opzijgeschoven worden, kunnen projecten slachtoffer worden van kostenoverschrijdingen; zwakke resultaten; onverwachts negatieve impacts op ruimte, maatschappij en milieu; of gewoonweg gefaalde projecten.

De aandacht voor adaptieve planning is de afgelopen tien jaar sterker toegenomen onder experts en academici. Het is een planningsaanpak waarin onzekerheden worden erkend en proactief mee wordt omgegaan door middel van flexibiliteit. Besluitvorming en praktijk blijven echter steevast kiezen voor een vals gevoel van zekerheid. Deze paper wil begrijpen en illustreren waarom onzekerheden systematisch worden genegeerd in complexe planningsvraagstukken. Drie theoretische verklaringsmodellen worden hiervoor ontwikkeld en toegepast op een casestudie in Vlaanderen, het havenproject 'Nieuwe Sluis Zeebrugge'. Onzekerheid-aversie begrijpen en verklaren is een voorwaarde om een alternatieve weg aan te duiden die een omslag kan faciliteren van een statische naar een adaptieve aanpak van complexe projecten en planningsvraagstukken.

Kandidaat 5) **Een Visionaire Overheid: De Groene Verzekering voor Ruimtelijke Ordening – Michiel Van Damme**

Toekomstige transities leiden ongetwijfeld tot een nieuwe invulling van ruimtelijke ordening. De outcomes van die transities zijn moeilijk te grijpen, wat onzekerheid teweegbrengt bij zowel de overheid, projectontwikkelaars als burgers die geaffecteerd worden door het ruimtelijk beleid. Deze paper zal daarom een blik werpen op de overheid, die zich anders dient op te stellen, zowel intern als richting betrokken actoren bij ruimtelijke ordening. Zij dient de visie als resultaat van de transitie en het pad daarheen met meer zekerheid te duiden. De paper betreft zowel Nederland als Vlaanderen en bevat een prescriptieve operationalisering van strategieën om zekerheid richting toekomstige resultaten van transities te duiden. Het duiden dat er transities zijn, is reeds voldoende aangekaart, het descriptieve karakter zal daarom vervangen worden door uitvoerbare strategieën die zekerheid verzekeren. Welke strategieën, naar aanleiding van een heldere visie, kunnen beide landen implementeren om ruimtelijke ordening te regisseren in lijn met de komende transities, om zo zekerheid te maximaliseren? Overheden denken teveel op korte termijn, vaak met het doel om zaken snel te realiseren om vervolgens opnieuw verkozen te worden. Daarom zal de paper vooreerst actuele barrières voor adaptatiestrategieën meegeven. Waar is de lange termijnvisie omtrent ruimtelijke ordening bij de overheid en hoe zorgt ze dat die visie geen loutere droom blijft door een effectief realisatietraject voor die visie, als resultaat van toekomstige transities?

DE JURY EN JURERING

De jury bestond dit jaar uit:

- Paul Guillaume (voor OMGEVING) (BE)
- Geoffrey Vanderstraeten (Departement Omgeving) (BE)
- Michael Duijn (ESSR) (NL)

Juryverslaggeving en ondersteuning vanuit het PlanDag-bestuur: Elke Vanempten

De jury heeft de papers beoordeeld op de volgende criteria: 1) leesbaarheid, 2) onderbouwing, 3) originaliteit en 4) bruikbaarheid voor de praktijk. Bij dat laatste criteria let de jury er ook op of het paper voor zowel de Vlaamse als de Nederlandse context relevant is.

SAMENVATTENDE BEOORDELING

De meeste papers zijn vlot geschreven en gestoeld op een literatuur- en/of casestudie. Bij een aantal papers mist de jury wel een heldere opbouw, die de lezer van begin tot einde in

1 duidelijke rode draad meeneemt. Ook de vergelijking België/Vlaanderen – Nederland, toch wel een aandachtspunt in deze internationale PlanDag, blijft in te veel papers achterwege.

De **paper van Ingo Bousema** snijdt een relevant vraagstuk aan door middel van een actuele illustratie. Een regionale kijk op bereikbaarheid is zowel in Nederland als in Vlaanderen aan de orde. Het verhaal is logisch opgebouwd maar blijft wat oppervlakkig en het precieze doel van de paper is onduidelijk. Hier en daar zouden duidelijke definities de lezer kunnen helpen om het verhaal ten volle te verstaan (bijv wat verstaat Ingo onder 'institutes?'). De jury vindt de theoretische onderbouwing van de stellingen interessant in aanzet maar mist een grondigere onderbouwing met voldoende wetenschappelijk bronnengebruik. De paper voegt momenteel weinig toe aan doorlopende debatten over hoe de mobiliteit georganiseerd en geleid kan worden en op welk schaalniveau. De aanbevelingen naar de Belgische en Nederlandse praktijk zijn eerder beperkt.

Het thema van **Thomas Machiels' paper** is minder vernieuwend maar daarom niet minder relevant, zeker ook naar de toekomst toe. Het stelt de meer fundamentele vraag (van gisteren, vandaag en ook van morgen) hoe wij als ruimtelijk planner op een slimme manier kunnen omgaan met onzekerheden, die vaak een negatieve connotatie hebben, in plaats van deze weg te moffelen of te ontwijken. Dat wordt goed geïllustreerd door de case Zeebrugge. Alleen is het wat jammer dat de auteur niet enkele tips meegeeft hoe men dit kan bereiken. Dat neemt niet weg dat er op een heldere en toegankelijke manier een academisch verhaal gebracht wordt met een duidelijke opbouw, focus, probleemanalyse en uitleg van de verklaringsmodellen. De case vertrekt vanuit een Vlaamse context en de vergelijking met de Nederlandse context ontbreekt.

Het **verhaal van Jan Denoo** sluit nauw aan bij dit van Thomas Machiels, maar is meer theoretisch-academisch opgebouwd. Er is een zeer uitgebreide literatuur geraadpleegd met helder en relevant bronnengebruik. Hooguit zou er meer aandacht naar de methodische kant van discourse-analyse kunnen gaan (bijv Hajer & Versteeg, 2005). De academische opzet maakt de paper echter moeilijker leesbaar vanuit een praktijkperspectief. De praktische relevantie en doorvertaling van academische analyse naar concrete praktijk kan beter. In complementariteit met de paper van Thomas Machiels legt Denoo wel de achterliggende ratio bloot van welke vragen ruimtelijke planning zich kan en moet stellen bij het omgaan met onzekerheid.

Paperschrijvers Heezen & Ebberts zetten als duo een degelijk en prima leesbare paper neer, ook voor praktijkprofessionals die inspiratie zoeken voor 'het benutten van de Covid-crisis' voor nieuwe initiatieven. De paper is inspirerend omwille van de best practices en praktijkgerichte voorbeelden. Het verhaal van Covid-19 en stedelijke veerkracht is een universeel verhaal. De auteurs stellen terecht dat we wereldwijd kennisuitwisseling moeten organiseren zodat steden van elkaar kunnen leren. De paper zou echter aan spankracht winnen door zelf enkele suggesties te doen hoe die noodzakelijke stedelijke transformatie vorm kan krijgen. Naarmate de paper vordert wordt deze bovendien langdradiger en wordt het minder duidelijk welk punt de auteurs willen maken. De Covid-crisis aangrijpen om tot stedelijke transformatie te komen vanuit de filosofie 'Never waste a good crisis'? Of de Covid-crisis als aanjager voor vernieuwing in digitalisering en/of mobiliteit? Misschien kan transitieliteratuur (Loorbach et al., 2016; Avelino, et al., 2017) hier soulaas bieden. Een extra revisie van de tekst met een betere opbouw had de paper naar een hoger niveau kunnen tillen.

Paperschrijver Michiel Van Damme tot slot zoomt in op een belangrijk vraagstuk van hoe om te gaan met de barrières in transitieprocesmanagement in de ruimtelijke ordening. Het is effectief een lastig vraagstuk om de lange(re) termijn in het oog te houden, terwijl korte termijn projecten vaak dominant zijn in de ruimtelijke ordening. Er wordt echter geen gebruik gemaakt van relevante literatuur (bijv. Loorbach & Rotmans, 2009 of Teisman et al. 2009) en de lezer raakt de draad geregeld kwijt. De paper bevat geen concrete aanknopingspunten over de vraag hoe met de barrières voor transitieprocessen in de ruimtelijke ordening omgegaan kan worden. Anderzijds behandelt Van Damme wel meer dan voldoende Vlaamse cases en ook 1 Nederlandse case.

BESLUIT:

Drie papers slagen er in interessante topics aan te snijden, kwalitatief te behandelen en relevante vragen voor de Vlaamse en/of Nederlandse planningspraktijk te stellen. Dit zijn de papers van Denoo, Heezen & Ebbers, en Machiels. De papers van Denoo en Machiels behandelen hetzelfde thema maar zijn qua opbouw en aanpak duidelijk verschillend en aldus gelijktijdig complementair.

De jury besluit daarom dit jaar de Jongerenprijs van de PlanDag 2020 uit te reiken als aanmoedigingsprijzen aan:

zowel Jan Denoo voor de paper "The Quest for Uncertainty Decolonizing the Future in Urban Planning", als Thomas Machiels voor zijn paper "Onzekerheid-aversie in complexe planningsvraagstukken: drie verklaringsmodellen"

Namens de jury,

Paul Wullaume
Michael Duijn
Geoffrey Vanderstraeten